

A MAGYAR ÖNKÉNTESK JELLEMZŐI GENERÁCIÓS MEGKÖZELÍTÉSBEN, AVAGY MIT TUDUNK A Z GENERÁCIÓSOK SZÜLEIRŐL?

FÉNYES HAJNALKA¹ – BARTAL ANNA MÁRIA² –
GYORGYOVICH MIKLÓS³

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2025.4.30-64>

Absztrakt

Az önkéntességgel foglalkozó eddigi hazai kutatások elsősorban a fiatalok, a Z generáció, vagy az idősebb korosztály önkéntességére fókuszáltak. Hiánypótló kutatásunkban először vizsgáljuk a magyar önkéntesek generációs jellemzőit az „Önkéntesség Magyarországon 2023” kétezer fős, reprezentatív felmérésére alapozva. Elemzésünk célja egyrészt az volt, hogy feltárjuk a különböző generációkhoz tartozó formális önkéntesek szociodemográfiai háttérét, külső és belső motivációit és önkéntességük jellemzőit. Másrészt célunk volt az is, hogy részletesebben bemutassuk a hazai kutatások által „elhanyagolt” X és Y generációs formális önkéntesek – mint az Z generáció szüleinek – sajátosságait. Vizsgálatunk elméleti megalapozáshoz áttekintettük a modern generációs elméleteket és rávetítettük a Róbert-Valuch-féle magyar generációs térképet a hazai civil-nonprofit és önkéntes szektor történeti csomópontjaira abból kiindulva, hogy a különböző generációk eltérő önkéntességének értelmezéséhez ez megfelelő kontextust ad. Módszertanilag a leíró statisztika mellett kétváltozós módszereket és főkomponensanalízist használtunk fel. Kutatási kérdéseinket az eredeti minta 382 fős almintáján vizsgáltuk, amelybe azok az önkéntesek tartoztak, akik formális szervezeti keretek között (is) voltak önkéntesek. Eredményeink azt mutatták, hogy a formális önkéntesek X és Y generációhoz tartozó tagjai leginkább abban hasonlítottak egymásra, hogy mindkét generációhoz tartozókra érvényes volt a magas iskolai végzettség és a jó anyagi helyzet. A belső motivációkat tekintve az X és Y generáció annyiban volt hasonló, hogy őket jellemezték leginkább a közösségi-ökológiai motivációk. Ez az eredmény különbözik a nemzetközi szakirodalomban leírtaktól, amely e motivációkat a Z generációra tartotta különösen jellemzőnek. Továbbá azt találtuk, hogy az újtípusú önkéntesmotivációk nemcsak a Z generációnál, hanem már az Y generációnál is megjelennek. Azt valószínűsítjük, amit további célzott kutatások igazolhatnak, hogy e téren motivációs mintaátadás lehet az Y generációs „szülők” és Z generációs „gyermekek” között. Az X és Y generáció többsége civil szervezetekhez kötődött önkéntessége során,

¹ Fényes Hajnalka (PhD) közgazdász - szociológus, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

² Bartal Anna Mária (PhD), szociálpolitikus-szociológus, az Önkéntes Szemle főszerkesztője.

³ Gyorgyovich Miklós doktorjelölt, szociológus, szakmai vezető, Századvég Közeleti Tudásközpont Alapítvány, Társadalmi Folyamatok és Média Kutató Intézet; Károli Gáspár Református Egyetem, óraadó tanár

Mindkét generációnál a domináns tevékenység a társadalmi és közösségi problémákra reagáló szociális, egészségügyi, környezetvédelmi és településfejlesztési (közösségi), valamint az önfejlesztés, a rekreációs jellegű sport és a szabadidős önkéntesség. Kutatásunk fontos eredménye, hogy míg az X generációsok kétötöde rendszeresen volt önkéntes, addig az Y, és a Z generáció körében már enyhe eltolódás látszik az epizodikus és alkalmi önkéntesség felé. Két évvel a pandémia után minden generációban a többség személyes, offline önkéntességről számolt be, sőt az Y generációnál a „digitális detox” jelenségét érték tetten.

Kulcsszavak: generációk, formális önkéntesek, szociodemográfiai háttér, önkéntesség motivációi és jellemzői, kvantitatív másodelemzés

Characteristics of Hungarian volunteers in a generational approach, or what do we know about the parents of generation Z?

Hajnalka Fényes – Anna Mária Bartal – Miklós Gyorgyovich

Abstract

Previous Hungarian research on volunteering has mainly focused on the volunteering of “young people”, Generation Z or the older generation, with these generations usually being analysed separately. In contrast, our research closes this gap by examining the generational characteristics of Hungarian volunteers based on a representative survey of 2,000 people from the project “Volunteering in Hungary 2023”. The main aim of the analysis was to explore the sociodemographic background, external and internal motivations, and characteristics of volunteering of formal volunteers belonging to different generations. The other goal was to specify the characteristics of formal volunteers of Generation X and Y who have been “neglected” in Hungarian research – as parents of Generation Z. To provide a theoretical foundation, the study reviewed modern generational theories and projected Róbert-Valuch’s Hungarian generational map onto the historical nodes of the domestic civil (non-profit) and volunteer sectors. With the assumption that this presents an appropriate context for interpreting the various volunteering patterns of different generations. The study used bivariate methods and principal component analysis in addition to descriptive statistics. The research questions were applied on a subsample of 382 people from the original sample, which included volunteers who had volunteered within formal organisational frameworks. The results showed that the members of Generations X and Y of the formal volunteers were most similar in that both generations exhibited a high level of educational and economic stability. In terms of intrinsic motivations, the X and Y generations were similar in that they were mostly characterised by community-ecological motivations. This result differs from those described in the international literature, which considered these motivations to be particularly characteristic of the Z generation. In addition, the research found that new types of volunteer motivations appear not only in generation Z, but also in Generation Y. Further targeted research should analyse whether there might be a transfer of motivational models between the “parents” of Generation Y and the “children” of Generation Z in this area. The majority of Generation X and Generation Y have been involved in civil society organisations during their volunteering. In both generations, the dominant activities are social, health, environmental protection, and community development activities that address particular social and community issues, as well as volunteering related to self-development, recreational sports, and leisure. An important result of our research is that while two-fifths of Generation X were regular volunteers; there is already a slight shift towards episodic and occasional

volunteering among Generation Y and Generation Z. Two years after the pandemic, the majority from each generation reported personal, offline volunteering, and in Generation Y, they even experienced the phenomenon of “digital detox”.

Keywords: generations, formal volunteers, sociodemographic background, motivations and characteristics of volunteering, quantitative secondary analysis

BEVEZETÉS

Az önkéntességről való gondolkodást a nemzetközi szakirodalomban a 2000-es évek végéig a veterán (silent), illetve a Baby Boomer generáció által reprezentált „klasszikus” önkénteskép uralta. A fordulatot a generációs szemléletű önkéntesség-kutatásban két tanulmány megjelenése hozta el 2003-ban. Ebben az évben jelent meg a Paul Dekker és Loek Halman által szerkesztett *„The values of volunteering. Cross-cultural perspective”* (Az önkéntesség értékei. Kultúrák közötti perspektívák) című kötet. Azon kívül, hogy az önkéntességgel foglalkozó, máig legjelentősebb kutatók – Jeffrey Bruneau, Femida Handy, Virginia Hodgings, Lucas Mejis, Bogdan Voicu – egy-egy értékes tanulmánnyal gazdagították a könyvet, különös figyelmet keltett Paul Dekker és Loek Halman bevezető tanulmánya (Dekker – Halman 2003:1-17). A szerzők először itt hívták fel a figyelmet arra, hogy egyrészt a Millenniális, vagy Y generációhoz köthetően az önkéntességnek egy „új típusa” van kialakulóban, amit el is neveztek forgóajtó-önkéntességnek (Dekker – Halman 2003:8). Másrészt úgy látták, hogy az önkéntesség értelmezése is átalakulóban van, hiszen egyre kevésbé társadalmi státushoz kötött és elvárt tevékenységként, hanem mindinkább a szabadidő „értelmes” eltöltésének lehetőségeként „merül fel” az önkéntesség vállalása.

Nem kellett sokat várni ennek az „új típusú” önkéntességnek a teoretikus igényű megalapozására sem, hiszen ugyancsak 2003-ban közölt Lesley Hustinx és Frans Lammertyn – *„Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective”* (Az önkéntesség kollektív és reflexív stílusai: egy szociológiai modernizációs perspektíva) címmel – egy meghatározó tanulmányt (Hustinx – Lammertyn 2003) a *Voluntas*-ban. A szerzők összekötötték az önkéntesség klasszikus értelmezését a modern generációs elméletekkel, illetve generációs modellekkel (lásd Strauss – Howe 1991; Tapscott 1999). Egy dichotóm struktúrában elhelyezve mutattak rá a veterán és Baby Boomer generáció – kötelesség alapú és közösségi fókuszú – kollektív stílusú, valamint az Y generáció – individuális, rugalmas és reflexív, valamint a technológiai változásokon alapuló – reflexív önkéntességének és

motivációinak jellemzőire. A tanulmány a kritikai elemzéseknek (lásd Gaskin 2003; Rochester et al. 2010; Smith et al. 2010; Smith-Laurie 2013; Dean 2015) köszönhetően termékenyítőleg hatott az „új típusú” önkéntesség kutatására és elemzésére. A későbbiekben maguk a szerzők is tovább finomították kollektív-reflexív stílusú önkéntesség dichotómiáját, azt hangsúlyozva, hogy az önkéntességet gyakran „vegyes indítékok” – az önérdek, a társadalmi kapcsolatok és az erkölcsi kötelesség ötvözete – motiválják, illetve a szervezeti normák fontosságát és hatását is kiemelték az „önkéntes stílus” kialakulásban (Hustinx 2010; Hustinx et al. 2010; Hustinx – Mejis 2011).

A 2010-es évek közepétől a generációs szemléletű nemzetközi elemzések leginkább a Z generáció önkéntességének feltárására összpontosítottak és viszonylag háttérbe szorult a különböző generációk összehasonlító vizsgálata. Ennek ellenére, a Z generációs kutatások annak is teret adtak, hogy a digitalizáció szerepét, illetve az önkéntesség új formája, az online önkéntesség lehetőségeit és korlátait is bemutassák.

A viszonylag kis számú hazai kutatások (Fényes 2015; Bocsi et al. 2017; Garai-Fodor et al. 2021; Forgács-Fábián 2021; Pusztai et al. 2021) az Y, illetve a Z generációval azonosítható „fiatalok”, az „egyetemisták” motivációira vagy attitűdjeire koncentráltak, és gyakran előfordult, hogy a korcsoportonkénti elemzéssel helyettesítették a generációs szempontú megközelítést.

Mindezekből kiindulva, a hazai önkéntes-kutatásban először teszünk kísérletet arra, hogy generációs megközelítésből adjunk jellemzést a magyar önkéntesekről a Századvég Alapítvány „Önkéntesség Magyarországon 2023” című 2000 fős, reprezentatív adatfelvételére építve.

Tanulmányunk fő célja, hogy feltárjuk a magyar formális önkéntesek különböző generációinak szociodemográfiai sajátosságait és bemutassuk, milyen külső és belső motivációk érhetők tetten az egyes generációk tekintetében, illetve milyen változók mentén írhatók le önkéntességük főbb jellemzői.

Elemzésünk újszerűsége egyfelől, hogy a magyar önkéntesek generációk szerinti jellemzőinek megmutatásával hozzájárulunk annak megértéséhez is, hogy miért viselkednek másképp az önkéntesség vállalásakor. Másfelől kitüntetett figyelmet szentelünk a Z generáció szüleit képviselő X és Y generációs önkéntesek sajátosságainak, azt feltételezve, hogy ez által jobban megérthetjük a Z generáció önkéntességének hátterét is.

Vizsgálatunkat az eredeti minta 382 fős almintáján végeztük, amelybe azok az önkéntesek tartoztak, akik formális szervezeti keretek között (is) voltak önkéntesek.⁴ Módszertanilag egyszerű megoszlásokat, kétváltozós keresztábrákat, valamint főkomponenselemzést alkalmaztunk, továbbá az összehasonlító átlagok módszerével is végeztünk összevetéseket. Szerkezetileg a tanulmány öt fő részből áll. Az első részben az önkéntesség generációs kutatásának főbb eredményeit mutatjuk be két alfejezetben, úgy, mint a modern generációs elméleteket és csoportosításokat, amelyek alapján elemzésünkben is azonosítottuk a vizsgált generációkat. Továbbá, a második alfejezetben térünk ki az utóbbi években megjelent nemzetközi kutatások eredményeinek ismertetésére, amelyek alapján az egyes generációk önkéntességének jellemzőit le lehet írni. Az elemzés részletes céljainak és módszertanának bemutatása után a harmadik fejezetben foglaljuk össze a másodelemzés alapján a formális önkéntesek generációinak főbb szociodemográfiai jellemzőit. A következő – negyedik és ötödik részben – először a minta külső és belső motivációit, majd pedig az önkéntességüket meghatározó változók alapján annak funkcionális jellemzőit elemezzük.

AZ ÖNKÉNTESÉG GENERÁCIÓS SZEMLÉLETŰ KUTATÁSÁNAK FŐBB MEGKÖZELÍTÉSEI ÉS EREDMÉNYEI

A modern generációs elméletek és a generációk csoportosítása

Noha a szociológia Auguste Comte-ig vezeti vissza a generációról való gondolkodást, de ennek tudományos igényű megfogalmazása Mannheim Károly 1928-as tanulmányában nyert teret (Mannheim 1928/1969), miszerint: a generáció olyan társadalmi csoportnak tekinthető, amelyet közös történelmi élmények formálnak és ez által egy közös generációs tudatot hoznak létre.

A modern generációs elmélet megfogalmazása, valamint a Millenniális, Y generáció fogalmának bevezetése és leírása William Strauss és Neil Howe amerikai történészek nevéhez fűződik (Strauss – Howe 1991). A szerzők Mannheimhez hasonlóan definiálták a generációk fogalmát, de a generációs tudat helyett már egyfajta generációnkénti kollektív személyiségről írtak. A nyugat-európai és az amerikai történelem alapján Strauss és Howe (1991) úgy látta,

⁴ Ez azt jelenti, hogy az al minta alapsokaságát a csak és kizárólagosan formális önkéntességet végzők (162 fő), illetve azok alkotják, akik azt mondták, hogy formális és informális önkéntesek voltak (220 fő) a felvételt megelőző 12 hónapban.

hogy az egymást követő generációk értékrendjében, világlátásában és ezekből következően viselkedésében egyfajta ciklikusság figyelhető meg, és egy ciklus időtartamát nyolcvanöt évben határozták meg (Buda 2019:122). Strauss és Howe kidolgozták az egyes ciklusok 21 évenkénti szakaszait,⁵ amelyekhez különböző generációs archetípusokat⁶ rendeltek. Noha mindez erős kritikákat váltott ki, de a szerzők inkább a generációk szisztematikus kategorizációjáról váltak „híressé” (1. táblázat).

1. táblázat. Az egyes generációkhoz kötődő társadalmi jellemzők Strauss és Howe szerint

Generációk (születési kohorszok)	Társadalmi jellemzők
Baby Boomer (1946–1964)	Politikai, társadalmi intézményi stabilitás, közösségi összetartás, optimizmus
X Generáció (1965–1980)	Spirituális, kulturális és az anti-institucionalista lázadás, az egyéniség előtérbe kerülése
Millenniumi, Y Generáció (1981–1996)	A politikai és a társadalmi intézmények gyengülése, individualisztikus törekvések erősödése, társadalmi polarizáció

Forrás: Strauss – Howe 1991:184-335.

Strauss és Howe (1991; 1997) a Z generációt (az 1997 és 2012 között születetteket) a „Hontalanok” jelzővel illették, de még nem foglalkoztak részletesebb leírásukkal. A „Generation Z” kifejezés az amerikai reklámparban és médiában jelent meg, és jellemzőinek leírása – különösen a digitális eszközökhöz való viszonyuk és azok használata szempontjából – már inkább a marketing- és humánerőforrás szakértőkhöz köthető (lásd például Twenge 2014; 2017).

Meg kell jegyezni, hogy mind az egyes generációk elnevezésére, mind pedig az egyes születési intervallumokra és határértékekre is számos változatot találhatunk a generációs szakirodalomban (lásd erről bővebben Csutorás 2021).

A generációs kutatások egyik fő kérdése, hogy lehet-e éles határokat húzni az egyes generációk közé, mivel a vélt generációs sajátosságok sosem lesznek igazak teljes egészében egy generáció minden tagjára nézve. Különösen jól megmutatkozik ez abban, hogy vannak

⁵ High – felemelkedés; Awakening – ébredés; Unraveling – kibontakozás; Crisis – krízis.

⁶ Prophet (idealist) generation – próféta, idealista generáció; Nomad (reaktive) generation – nomád, cselekvő, válaszadó generáció; Hero (civic) generation – hős, polgári generáció, Artist (adaptive) generation – művész, alkalmazkodó generáció.

olyan személyek, akik két generáció határán születtek, és mindkét generáció tulajdonságait hordozzák. Az ilyen személyek csoportjára kezdték el használni a generációs cusper kifejezést.⁷ A generációs kutatások leggyakoribb kritikája az, hogy a ma legelterjedtebb generációs kategóriák és társadalmi jellemzőik leírása (lásd például Strauss és Howe 1991) a nyugat-európai, amerikai történelem eseményei alapján született, amelyeket az egyes nemzeti történelmi sajátosságok át- és felülírhatnak. Különösen igaz ez a közép-kelet-európai nemzetek generációinak közösen megélt történelmére, társadalmi jellemzőire és szocializációjára nézve. Erre tett kísérletet Róbert Péter és Valuch Tibor (2013), amikor a magyar politikatörténet jelentősebb eseményeit egy részletesebb generációs térkép – amelyben mikrogenerációs megközelítést is alkalmaztak – és egy összevont generációs felosztás szerint elemezték (2. táblázat).

2. táblázat. Generációs térkép

Részletesebb generációs térkép	Összevont generációs felosztás
1945 előtt születtek: a Horthy-korszakban szocializálódtak	–1949: preszocialista generáció, 1949 előtt szocializálódtak
1939–1945: háborús időszak alatt szocializálódtak	
1945–1948: a fényes szelek generációja	
1949–1962: a hosszú '50-es években szocializálódtak	1949–1962: a hosszú '50-es években szocializálódott generáció
1963–1979: a kádári-konzolidáció időszakában szocializálódtak (benne a „nagy generáció” és a technokrata generáció)	1963–1979: a kádári konszolidáció idején szocializálódott generáció
1980–1989: a Kádár-korszak válságának generációja	1980–1989: a Kádár-korszak válságának idején szocializálódott generáció
1990–1995: a transzformációs válság generációja	1990–1995: a transzformációs válság idején szocializálódott generáció
1996-tól napjainkig [2013]: posztoszocialista generáció	1996-tól napjainkig: a posztoszocializmus időszakában szocializálódott generáció

Forrás: Róbert – Valuch 2013:122.

A szerzők ezeket, a történelmi idő szerinti szocializációs aspektusokat elhelyezték az egyéni idő kontextusában is, és ennek alapján azt hangsúlyozták, hogy „a generációs és szocializációs csoportok egyrészt jól mutatják a csoportszerveződési folyamatok összetettségét és sajátosságait, másrészt a különböző generációk markáns jelenlétét és időbeli egymásra épülését a magyar társadalomban (Róbert – Valuch 2013:122).

⁷ A cusper fogalma mellett még használják a mikrogenerációk fogalmát is, amikor a kutatók olyan életkori csoportokat képeznek, amelyek egyaránt magukban hordozhatják az előző és következő generációk jellegzetességeit (Csutorás 2021:112).

Róbert Péter és Valuch Tibor tanulmánya alapján kísérletet teszünk arra, hogy a magyar civil-nonprofit szektor, illetve önkéntesség történetének főbb eseményei szerint leírjuk a nemzetközileg használt generációs csoportok, illetve a Róbert és Valuch által felrajzolt generációs térkép alapján a főbb társadalmi és szocializációs jellemzőket.

Ahogy a 3. táblázatban látható, a magyar civil társadalom és önkéntesség – a két háború közötti időszaktól fogva 2013-ig tartó – történetében tizenhárom olyan eseményt emeltünk ki, amelyek befolyásolhatták a különböző generációk civil társadalomról és önkéntességről való gondolkodását. A Horthy-korszakban szocializálódott veterán (silent) generáció tagjainak volt tapasztalata egy nemre, vallásra, foglalkozásra tagolódó egyleti életre épülő civil társadalmi közegről, amit egyrészt a társadalmi státuszhoz kötött és elvárt adományozás dominanciája, másrészt pedig a főként felekezetekhez, illetve a munkásegyletekhez kötődő önkéntes szociális munka jellemzett (Bartal 2005:164).

Az 1945 után született Baby Boomer – a fényes szelek, és a hosszú 1950-es években szocializálódott – generáció egyes tagjainak civil társadalmi szocializációját három momentum befolyásolta: a koalíciós időszak három évében az anyagi és humán erőforrását veszített egyesületi élet és adományozás meggyengülése, majd a pártállam (MDP) által ellenőrzött és a demokratikus centralizmus alapján működő gyermek- és az ifjúsági szövetség, a DISZ, és a szakszervezetek, valamint az alapítványi- és magánszerveződésen alapuló egyesületi formák (kivétel sportegyesületek) betiltása (Kuti 1991:48).

A Baby Boomer és az Y generáció egyes tagjainak közös tapasztalatává az 1956 után a kádári konszolidáció jegyében az ugyancsak pártállami ellenőrzés alatt tartott gyermek- és ifjúsági szövetségi (most már KISZ néven), a szakszervezeti mozgalom, majd a társadalmi szervezetnek mondott Hazafias Népfront működése vált. Egyesületeket továbbra sem lehetett létrehozni, hanem a közösségi kezdeményezések társadalmi szervezetekként működhettek, amelyek között voltak támogatott (Nőszövetség, Vöröskereszt, sportegyesületek), túrt (például a kulturális és szabadidős) és a tiltott szerveződések (Kuti 1991:49).

Az Y generáció egyes tagjainak – mint a transzformációs válság generációja – civiltársadalmi szocializációját alapvetően befolyásolta az 1987-es alapítványi és az 1989-ben, az egyesülés szabadságáról született törvények, amelyek alapján az alapítás és az egyesülési szabadság állampolgári joggá vált (Kuti 1991:49; Bartal 2005:190).

3.táblázat. A magyar civil-nonprofit szektor és az önkéntesség társadalmi és szocializációs jellemzői a nemzetközi generációs csoportosítás és a magyar generációs térkép szerint

Nemzetközi felosztás (Strauss – Howe 1991)	Veterán (silent) generáció 1945 előtt születettek	Baby Boomer generáció 1945-1964 között születettek	X generáció 1965-1980 között születettek	Y generáció 1981-1996 között születettek	Z Generáció 1997-2012 között születettek
Magyar Generációs térkép (Róbert-Waluch 2013)	1945 előtt: a Horthy-korszakban szocializálódtak.	1945–1948: A fényes szelek generációja 1949–1962: A hosszú '50-es években szocializálódtak.	1963–1979: A kádári-konszolidáció időszakában szocializálódtak 1980–1989: A Kádár-korszak válságának generációja.	1990–1995: A transzformációs válság generációja.	1996-2013 Posztszocialista generáció.
Két háború közötti nonprofit-szektor	Nemre, vallásra, foglalkozásra tagolódo egyesületi élet, adományozás dominanciája, önkéntes szociális munka				
Koalíciós időszak		Erejét veszített egyleti élet és adományozás.			
Pártállami időszak		1949-1956 DISZ, szakszervezetek, MDP, betiltott alapítványi, egyesületi élet (sport - egyesületek kivételével).			
		1956 -1990 MSZMP, KISZ, Hazafias Népfőnt, szakszervezetek. Tiltott, túrt (kulturális, szabadidős), támogatott (sport) egyesületek (1989-ig). Kötelező társadalmi munka.			
1987: Alapítványi törvény				Alapítvány alapítása állampolgári jog.	
1989: Egyesülési jog				Egyesülési szabadság	
A civil-nonprofit szektor Magyarországon				1990-2002 extenzív fejlődés.	2002-2010 letisztulás, minőségi átalakulás. 2010 - 2025 defenzív civil társadalom, háromszatú: államközeli, nonprofit, civil társadalom.
Önkéntesség fogalom megszilárdulása				Társadalmi munka vs. önkéntesség	
2001 -2010: Önkéntesség extenzív fejlődése				2001 Önkéntesség Nemzetközi éve.	
2004: Európai Unió csatlakozás				Program és fejlesztési pályázatok.	
2005: Törvény a közérdekű önkéntességről				Jogviszonyhoz kötött önkéntesség.	
2011: Önkéntesség Európai éve				Minőségi szakasz, vállalati önkéntesség.	
2011: Civil Törvény				Újraszabályozás, közhasznú jogállás.	
2012 – 2020: Nemzeti Önkéntes Stratégia				Fejlesztés, önkéntesség-definíció, kiemelt célcsoportok.	

Forrás: Strauss-Howe 1991; Róbert – Waluch 2013; Kuti 1991; Bartal 2005; Bartal 2021. alapján saját szerkesztés.

A hazai civil társadalom extenzív fejlődésének időszaka 2002-ig (Bartal 2005), letisztulása és minőségi átalakulása pedig 2010-ig tartott. A háromosztatú – államközeli, nonprofit és klasszikus civil szervezetek alkotta – civil-nonprofit szektor működése, illetve a hazai civil társadalom defenzívába szorítása már a posztoszocialista generációként jellemzett Z generációval esik egybe. Noha még az Y generációhoz köthető időszakban indul el, de már a Z generáció számára válik általánossá a kötelező társadalmi munka helyett az önkéntesség fogalmának elterjedése és megszilárdulása. A hazai önkéntes szektor főbb változásai – az extenzív fejlődés, az európai uniós pályázatok által megvalósított programok, fejlesztések, az közérdekű önkéntességről szóló törvény megszületése, egy minőségi szakasz kezdete és a vállalati önkéntesség elindulása, valamint a Nemzeti Önkéntes Stratégia megszületése – a 2001 és 2012 közötti időszakra tehető.

Meg kell említeni, hogy a Z generáció önkéntességre való szocializációjában nagy szerepet játszik az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetése 2012-ben, és 2016-ban érettségizett az az első korosztály, amely már megtapasztalta a közösségi szolgálatot.

Végzetül, a 3. táblázat adatai azt is jól mutatják, hogy a magyar civil társadalom és önkéntesség fejlődésében két nagy cezúra volt. Az első, hogy 1948-tól betiltották az alapítványok és egyesületek működését, ami a veterán- és Baby Boomer generáció elején születettek tapasztalása volt. A második cezúra, hogy negyvenhárom év után (1987, illetve 1989-től) újjászületett a hazai civil-nonprofit szektor, illetve új értelmet és lendületet kapott az önkéntesség fejlődése. Ez már a Kádár-korszak válságához kötődött, és a rendszerváltás után születettek civiltársadalmi szocializációjába épült be.

Az önkéntesség generációs jellemzői a nemzetközi kutatások alapján

A nemzetközi önkéntes-kutatások terén célirányos keresést hajtottunk végre és olyan nagyobb nemzetközi felmérések eredményeit ismertetjük, amelyekkel az Önkéntesség Magyarországon 2023 eredményei összevethetők. Először az U.S. Census Bureau két felmérésének önkéntességre vonatkozó adatait ismertetjük (lásd U.S. Census Bureau 2021; 2023). A 2021-es felmérés a Covid-19 járvány idején készült, míg a 2023-as megközelítőleg a hazai felméréssel egyidőben, 2023 szeptemberében. Általánosságban, az adatok azt mutatták, hogy a teljes lakosság körében a formális önkéntesek aránya 2019-ben 30 százalék volt, ami 2021-ben erősen visszaesett a pandémia miatt (23 százalékra), és noha 2023-ban 28

százalékra emelkedett, még nem érte el a pandémia előtti arányt. A generációk szerinti összehasonlítás alapján az amerikai önkénteseket a következők jellemzik:

- az X generációban (2023-ban a 43-58 évesek körében) mérték a legmagasabb formális önkéntességi arányt (2019: 33 százalék; 2021: 28 százalék; 2023: 34 százalék).⁸
- Az informális önkéntesek aránya a teljes népességben elérte az 51 százalékot. Az informális önkéntességen belül a szomszédsági segítségnyújtás mutatkozott a legjellemzőbb formának és ez inkább az idősebb generációkra, de különösen a Baby Boomerekre volt jellemző. Az elemzők megállapították, hogy a pandémia alatt kialakult szomszédsági segítségnyújtási hálók nem épültek le 2023-ban sem.
- A pandémia a legnagyobb arányú (a 2019-es 28 százalékról 20 százalékra történő) visszaesést az Y generáció formális önkéntességében okozta. Ez 2023-ra újra megközelítette a korábbi adatokat, így az Y generáció körében a formális önkéntesek aránya elérte a 27 százalékot. Jellemzően e generációban találták a legtöbb online önkéntest.
- A Z generáció későbbi formális önkéntes részvétele meghaladta a pandémia előtti arányukat (2019: 25 százalék; 2021: 23 százalék; 2023: 26 százalék), sőt a fiatal tinédzserek körében elérte a 28 százalékot is.

A Volunteering Australia-felmérés eredményei szerint 2022-ben a teljes népesség 26,7 százaléka volt formális önkéntes a megelőző 12 hónapban. A pandémia az ausztrál önkéntes szektort is „megrázta”, mivel a formális önkéntesek aránya 2021-ben csak 24,2 százalék volt (Volunteering in Australia 2022). Az ausztrál Önkéntes Stratégia szerint⁹ a szektor egyik fő problémája, hogy az önkéntesség az idősebb korcsoportokban jellemzően magasabb, míg a fiatalabbaknál alacsonyabb és csökkenő tendenciát mutatott. Az idősebb korosztálynál – bár ők magasabb részvételt mutattak – figyelmeztető jel lehet, hogy jelentős részük tervezte a jövőben az önkéntességének gyakoriság szerinti csökkentését. Az önkéntesség terén legaktívabb az X generációhoz tartozó 40-54 éves korosztály volt. Ugyanakkor a fiatalabb korcsoportoknál különösen jellemző kihívás a stratégia szerint az időhiány, a bizonytalan

⁸ Lásd még: <https://www.nonprofitpro.com/article/more-than-75-7m-people-volunteered-in-america-amicorps-reports/>

⁹ <https://volunteeringstrategy.org.au/wp-content/uploads/2022/08/Volunteering-in-Australia-Research-Early-Insights-from-the-Volunteer-Perspective.pdf>

munkavállalási helyzet, és az olyan önkéntes lehetőségek hiánya, amelyek illeszkednek az értékeikhez (National Strategy for Volunteering 2022).

Az önkéntességgel foglalkozó ausztrál kutatásokban ritkán használják a különböző generációs elnevezéseket, inkább korosztályos csoportos elemzéseket lehet találni. Ezért is volt fontos Judy Esmond huszonhárom évvel ezelőtt megjelent tanulmánya, ami az akkor nyugdíj előtt álló, vagy ahhoz közeli életkorban lévő Baby Boomer generációval foglalkozott, illetve próbálta bevinni a generációs szemléletet az ausztrál önkéntes-kutatásokba (Esmond 2002). A 2022-es adatok azonban már egyértelműen azt mutatták, hogy az 55 év felettiek esetében az önkéntességi arány viszonylag magasabb, illetve az idősebbek Ausztráliában nagyobb arányban vállaltak önkéntes munkát, mint a fiatalabbak. Katie McCord (2023) az ausztrál Lions önkéntesek körében végzett kutatása szerint a Baby Boomer generáció (az 1945 és 1954 között születettek) önkénteseit az aktív öregedés, a jóllét és a hovatartozás érzése, valamint a készségek átadása motiválta. Az X generációhoz (1965 és 1980 között születettek) tartozókat ezzel szemben az értelmes élmények, a hasznosság érzése és az új emberekkel való találkozás ösztönözi az önkéntességre. A Millenniumi generáció (1981 és 1996 között születettek) önkénteseit a közösségérzet, az anyagi haszon és az új készségek tanulása, míg a Z generációhoz (1997 és 2013 között születettek) tartozó önkénteseket a karrierkészségek és a tanulás motiválta.

A nemzetközi szakirodalom alapján a generációs aspektusok az önkéntességben a különböző motivációk, preferenciák és elköteleződési minták mentén jelennek meg. Ezek az eltérések nemcsak a különböző generációk között, hanem azok szociális, gazdasági és kulturális háttére miatt is jelentősek.

- Az X generáció (1965-1980) tagjai előnyben részesítik a stabil, hosszú távú elkötelezettségeket és a formális szervezeteken keresztüli önkéntes munkát. Motivációikat az altruizmus, a felelősségvállalás és a közösségi szerepvállalás határozza meg (Omoto – Snyder 2002; Penner 2002). Részvételük az önkéntes tevékenységekben rendszeres és ütemezett.
- A Y generáció (1981-1996) tagjai a rugalmas, projekt alapú és digitális önkéntes munkákat vállalják leginkább, és előnyben részesítik az innovatív, technológia-vezérelt platformokon keresztüli részvételt (Eyler – Giles 1999; Rodell 2013).
- A Z generációt (1997-2012) a legtöbb tanulmány a magas szintű digitális jártassággal és a társadalmi tudatossággal írja le (Campbell – Kwak 2010). Rövidtávú, nagy hatású és

érdekérvényesítésre orientált önkéntes tevékenységeket végeznek leginkább. Önkéntességükben a társadalmi igazságosság, a környezeti okok és a kortársak befolyása számít motiválónak.

A TANULMÁNY CÉLJAI ÉS MÓDSZERTANA

Ahogy már a bevezetőben is utaltunk rá, a tanulmány célja egyrészt az, hogy feltárjuk a különböző generációkhoz tartozó formális önkéntesek szociodemográfiai hátterét, külső és belső motivációit és önkéntességük jellemzőit, amely nem csak a további, hazai vizsgálatokhoz adhat támpontot, hanem nagyban segítheti az önkéntes-koordinátorok munkáját is. Másrészt cél volt az is, hogy részletesebben bemutassuk a hazai kutatások által „elhanyagolt” X és Y generációs formális önkéntesek – mint az Z generáció szüleinek – jellemzőit. Úgy véljük, ezek az eredmények segítenek megérteni a Z generáció önkéntességének hátterét is. E megközelítést az is indokolja, hogy a statisztikai adatok szerint¹⁰ az X generációs (1965 és 1979 között születettek) szülők gyerekeinek nagy része Z generációs (körülbelül 70-80 százalékuk), míg az Y generációs (1980 és 1996 között születettek) szülők gyermekeinek kisebb része lehet még Z generációs, például az idősebb gyerekek miatt (körülbelül 10-20 százalékuk).

Mindezek alapján három kutatási irányt fogalmaztunk meg:

- Milyen a hazai formális önkéntesek szociodemográfiai háttere, és milyen különbségek vannak ebben generációk között, különös tekintettel az X és Y generációra?
- Milyen eltérések vannak generációnként a formális önkéntesek körében az önkéntesség belső és külső motivációi tekintetében? Mennyiben különböznek az X és az Y generációkhoz tartozók motivációi, különösen a Z generáció viszonylatában?
- Mi jellemzi az egyes generációk önkéntességét gyakoriság, tevékenységterület, illetve a személyes és virtuális önkéntesség tekintetében? Igazolják-e ezek az adatok a szakirodalomban (Hustinx – Lammertyn 2003) leírt önkéntes stílus szerinti generációs különbségeket a magyar „szülők” és a „gyermekek” generációja között?

¹⁰ Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/szuletesek_termekenysseg/
<https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0003.html
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0064.html

Másodelemzésünk a Századvég által végrehajtott „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisára épül. A 18 éven felüli magyar népesség 2000 fős reprezentatív mintájából először leválogattuk azokat, akik magukat önkéntesnek vallották (590 fő, 29,5 százalék), majd az 590 főből elkülönítettük azokat, akik azt mondták magukról, hogy formális, illetve formális és informális keretek között végeztek önkéntes tevékenységet. Így állt elő a 382 főt számláló elemzésünk alapsokasága (4. táblázat).

4. táblázat. A magyar népesség megoszlása az önkéntességük formalizáltsága és aktivitása alapján az „Önkéntesség Magyarországon 2023” című kutatás reprezentatív adatfelvétele alapján

Az önkéntesek - nem önkéntesek aránya a magyar népességben (N=2000)	Önkéntes	590 fő (29,5%)
	Nem önkéntes	1410 fő (70,5%)
Az önkéntesség formalizáltsága szerint (N=590 fő)	Formális önkéntes	162 fő (27,3%)
	Informális önkéntes	209 fő (35,5%)
	Formális és informális önkéntes	220 fő (37,3 %)

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

A generációs felosztásban kétféle bontottuk a Baby Boomer-csoportot a Róbert-Valuch-féle (2013) generációs térképre vetített hazai civil-nonprofit és önkéntes szektor történeti csomópontjai alapján. Ugyanis úgy véljük, az 1956 után, a Kádár-korszakban születetteknek már más civiltársadalmi és önkéntesség tapasztalatai voltak, ami befolyással volt jelenkori önkéntességük motivációira is. Az alábbi, 5. táblázat mutatja az általunk meghatározott generációk főbb adatait a leválogatott mintában.

5. táblázat. Az elemzésbe bevont formális önkéntesek almintájának (N=382) megoszlása generációnként

	Születési év	Életkor a lekérdezéskor (2023)	N	%
Veteránok	1928-1945	78-95 éves	10	2,5%
Baby boomer 1	1946-1956	67-77 éves	38	10,0%
Baby boomer 2	1957-1964	59-66 éves	22	5,7%
X generáció	1965-1980	43-58 éves	138	36,2%
Y generáció	1981-1996	27-42 éves	107	28,1%
Z generáció	1997-2005	18-26 éves	66	17,5%

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

Eszerint a formális, szervezeti keretek között önkéntes munkát végzők legnagyobb hányadát (36,2 százalékát) az X generáció tette ki 2023-ban. Őket követték az Y és a Z generációhoz tartozó önkéntesek (28,1-17,5 százalékban). Az 59 évnél idősebb (veterán, Baby Boomer) generációhoz tartozók aránya 18,2 százalék volt az almintában.

A FORMÁLIS ÖNKÉNTESOK SZOCIODEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI GENERÁCIÓK SZERINT

A formális önkéntes veterán és a Baby Boomer generáció jellemzői. A veterán generáció nemek szerinti megoszlása – a demográfiai folyamatokkal összhangban – a nők kétharmados többségét mutatta. Ugyancsak az általános demográfiai folyamatok tükröződtek családi állapotukban is: a formális önkéntesek 70 százaléka özvegy (vagy elvált) volt, és csak harmaduk élt házas vagy élettársi kapcsolatban. Felük községekben, harmaduk a fővárosban, míg egyötödük városokban lakott. Döntő többségük alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezett és csak 20 százalékuknak volt érettségije. Anyagi helyzetéről valamivel több, mint a háromnegyedük azt mondta, hogy „beosztással jól kijönnék”.

A *Baby Boomer*¹ generációhoz tartozó (67 év felettiek) közel fele élt házasságban, míg 55 százalékuk özvegy (vagy elvált) volt. Lakóhely szerint valamivel több, mint háromnegyedük községi és városi lakos volt és csak alig 13 százalékuk lakott megyeszékhelyen, illetve a fővárosiak aránya még kisebb, 10 százalék volt. Az alapfokú végzettségűek aránya körükben már csak 55 százalék, míg az érettségizetteké 39 százalék volt. A veteránokhoz képest valamivel jobb anyagi helyzetről vallottak: 27 százalékuknak nem voltak anyagi gondjai, míg 65 százalékuk „beosztással jól kijön” választ adott.

A *Baby Boomer*² – az 59-66 éves, nyugdíj előtt álló, vagy éppen már nyugdíjas – generáció önkéntesei nemek szerinti megoszlásában, lakóhely és iskolai végzettség tekintetében jelentősen eltért a korábbi generációktól, ami véleményünk szerint igazolja a Baby Boomer-csoport kettéválasztását. A korábbi generációkhoz képest a nemenkénti arányok megfordulnak körükben, mivel az önkéntesek közel háromnegyede férfi, és csak 27 százalékuk nő. Döntő többségük (82 százalékuk) házas vagy élettársi kapcsolatban él (az özvegyek, elváltak aránya 18 százalék). Közel felük városokban, 36 százalékuk pedig községekben lakott, de a megyeszékhelyi és a fővárosi lakosok aránya összesen is csak 18 százalékot tett ki. Anyagi helyzetüket megítélve, 82 százalékuk mondta magáról, hogy beosztással jön ki jól a jövedelméből.

6. táblázat. A formális önkéntesek nemek, családi állapot, településtípus, iskolai végzettség és anyagi helyzet szerinti megoszlása az egyes generációkban (N=382)

		Veterán generáció 78 -95 éves	Baby Boomer1 generáció 67-77 éves	Baby Boomer2 generáció 66-59 éves	X generáció 43-58 éves	Y generáció 27-42 éves	Z generáció 18-26 éves	Teljes alminta
Nem**	Férfi	33%	34%	73%	57%	64%	41%	54%
	Nő	67%	66%	27%	43%	36%	59%	46%
Családi állapot***	Nőtlen/ hajadon	-	-	-	9%	26%	80%	24%
	Ház/élettársi viszonyban él	30%	45%	82%	72%	67%	20%	58%
	Özvegy/elvált	70%	55%	18%	20%	7%	-	18%
Település- típus***	Főváros	30%	10%	9%	24%	12%	7%	16%
	Megyeszékhely	-	13%	9%	9%	25%	34%	18%
	Város	20%	32%	46%	37%	42%	36%	38%
	Község	50%	45%	36%	30%	21%	23%	28%
Iskolai végzettség** *	Alapfokú	80%	55%	50%	20%	8%	19%	24%
	Középfokú (érettségizett)	20%	40%	36%	32%	33%	60%	38%
	Felsőfokú	-	5%	14%	48%	59%	21%	39%
Anyagi helyzet szubjektív megítélése	Nincsenek gondjaik	22%	27%	14%	33%	38%	33%	32%
	Beosztással jól kijön	78%	65%	82%	60%	54%	67%	62%
	Anyagi gondok közt él	-	8%	4%	7%	8%	-	6%

0,001≤p<0,01, *p<0,001

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

A formális önkéntes X generáció jellemzői. A kérdés idején, 2023-ban 43-58 éves X generációs önkéntesek között is a férfiak (56 százalék) és a ház/élettársi viszonyban élők (72 százalék) voltak többen (az egyedülállók aránya 28 százalék volt). Lakóhely szerinti megoszlásuk változatos képet mutatott: több mint egyharmaduk városi, 30 százalékuk községekben élő, közel egynegyedük fővárosi lakos volt (a megyeszékhelyeken élők aránya nem érte el a tíz százalékot). Közülük 48 százaléknak felsőfokú, 32 százalékuknak pedig középfokú végzettsége volt. Ez tükröződik anyagi viszonyaikban, mivel 33 százalékuk mondta azt, hogy „nincsenek gondjaik”, míg 60 százalékuk beosztással jól kijött jövedelméből.

A formális önkéntes Y generáció jellemzői. Körükben is jellemző volt a magasabb iskolázottság, mivel több mint felük (59 százalékuk) felsőfokú, egyharmaduk pedig középfokú végzettséggel rendelkezett. Anyagi helyzetüket illetően 38 százalékuk mondta azt, hogy „nincsenek gondjaik”, míg 58 százalékuk beosztással jól kijött jövedelméből. Körükben jelentős arányú (64

százalék) volt a férfiak részvétele az önkéntességben. A házasság/élettársi viszonyban élők aránya 67 százalékot, míg az egyedülállóké 33 százalékot tett ki. Alapvetően városi (42 százalékban) és megyeszékhelyi (25 százalék) lakóhely jellemezte őket (további 21 százalékuk lakott községekben, 12 százalékuk pedig a fővárosban élt).

A formális önkéntes Z generáció jellemzői. A kérdezéskor a legfiatalabb generációhoz (18-26 évesek) tartozó Z generációs önkéntesek az a másik generáció, amelynél a nemenkénti megoszlás megfordul, köztük a nők kerülnek többségbe (59 százalék). Az életkori adottságokból következően a házasság vagy élettársi kapcsolatban élők aránya 20 százalék, míg döntő többségük nőtlen/hajadon volt. Nagyobb arányban volt köztük városi (36 százalék) és megyeszékhelyi (34 százalék) illetőségű, míg községekben 23 százalékuk, a fővárosban pedig 7 százalékuk lakott. Iskolai végzettségük is életkori helyzetükkel függ össze, hiszen 60 százalékuknak középfokú, 21 százalékuknak felsőfokú, 19 százalékuknak pedig még csak alacsony fokú végzettsége volt. Hasonló anyagi helyzet jellemezte őket, mint az X és Y generáció tagjait: 33 százalékuk mondta azt, hogy nincsenek megélhetési problémáik, míg 67 százalékuk „beosztással jól kijön”.

Statisztikailag mind a nem ($p=0,002$), mind pedig a lakóhely típusa, a családi állapot és az iskolai végzettség ($p=0,000$) tekintetében szignifikáns különbségek voltak az egyes generációk között. A szubjektív önbesorolással mért anyagi helyzet nem mutatott szignifikáns eltérést generációnként.

A formális önkéntesek generációk szerinti szociodemográfiai elemzése alapján a következőket kell kiemelnünk:

- A nemenkénti arányok először a Baby Boomer¹ generációhoz tartozó önkéntesek körében fordulnak meg (a férfiak kerülnek többségbe), majd a Z generációnál ismét látunk egy fordulatot (ekkor pedig a nők kerülnek többségbe).
- Az elemzés során igazolódott, hogy érdemes volt a „nagy” Baby Boomer generációt ketté bontani, mivel az ide tartozó önkéntesek nemek szerinti megoszlásukban, lakóhely és iskolai végzettség tekintetében jelentősen eltértek a korábbi generációk önkénteseitől.
- A formális önkéntesek X és Y generációhoz tartozó tagjai leginkább abban hasonlítottak egymásra, hogy mindkét generációhoz tartozókra (az Y generációhoz tartozó önkéntesekre valamivel erősebben) érvényes volt a magas iskolai végzettség és a jó anyagi helyzet. Ugyanakkor egyrészt a lakóhelyi megoszlásuk szerint mutattak különbségeket: az X

generációs önkéntesek nagyobb arányban laktak községekben és a fővárosban, míg az Y generációsok alapvetően városi és megyeszékhelyi illetőségűek voltak. Másrészt pedig a családi állapotuk szerint különböztek, mivel a X generációhoz tartozó önkéntesek között nagyobb arányban voltak házások, illetve elváltak (özvegyek), míg az Y generáció körében nőtlenek/hajadonok. Úgy véljük, ennek magyarázata a generációs hatásban keresendő.

- Végezetül, a Z generációhoz tartozó önkéntesek sajátossága volt egyrészt a jobb anyagi helyzet, másrészt kiemelendő, hogy nagy arányban éltek megyeszékhelyeken és városokban. Ugyanakkor az iskolai végzettség és a családi állapot szerinti jellemzőik az életkori helyzetükkel lehettek összefüggésben.

AZ ÖNKÉNTESÉG BELSŐ ÉS KÜLSŐ MOTIVÁCIÓI GENERÁCIÓNKÉNT

Az almintát alkotó formális önkéntesek körében elsőként a belső motivációk eltéréseit vizsgáljuk meg generációnként. A motivációkból főkomponens-elemzés segítségével hét főkomponenst képeztünk, amelyek a következők voltak: a saját belső indíttatás, az önfejlesztés vagy kapcsolati motiváció, a vallási-hitelvi motiváció, a kulturális vagy rekreációs motiváció, a közösségi-ökológiai motiváció, az altruista-önértékelő motiváció és végül a rokoni és baráti indíttatás, mint motiváció.¹¹

Eredményeink szerint (7. táblázat) több motivációs főkomponens esetén is szignifikáns eltérés volt a generációk között.

- Szembetűnő, hogy a belső indíttatás érdemben nem volt eltérő generációnként, ami arra utalhat, hogy ez minden formális önkéntes közös „sajátossága”.
- Érdekes, hogy az altruista-önértékelő motiváció ugyancsak nem tért el generációnként, ahogy a családi-rokoni indíttatás sem, mint motiváció.

¹¹ A belső motivációs blokk eredetileg 14 dichotóm tételt tartalmazott, amelyek azt mérték, milyen belső indíttatásból lett valaki önkéntes. Ezek közül a „Saját belső indíttatásból” változót – gyenge és szórt faktortöltései miatt – eltávolítottuk a főkomponens-analízisből, így a belső motivációkat 13 dichotóm változóval mértük: Személyes kihívás keresése, Új emberek megismerése, Szakmai tapasztalat szerzése, Önfejlesztés és tanulás, Vallási, erkölcsi indíttatás, Kulturális-hagyományőrző indíttatás, Szabadidő hasznos eltöltése, Környezetvédelem, Közügyek melletti kiállás, Empátia, Együttérzés, Önértékelés javítása (pl. „jobb embernek érzem magam”), Családi-rokoni indíttatás.

A mintavételi megfelelést a KMO = 0,541, míg az eloszlást Bartlett-teszt ($\chi^2(78)=288,90$; $p<0,001$) igazolta. A főkomponensek számát a Kaiser-kritérium (eigenvalue > 1) alapján határoztuk meg: hat komponens rendelkezett 1-nél nagyobb sajátértékkel, és együttesen a teljes variancia 56,31 százalékát magyarázta. A változók kommunalitásai 0,406 és 0,764 között mozogtak, ami jól értelmezhető és stabil faktorstruktúrát jelezett.

- Az önfejlesztés és kapcsolatépítés, mint az újtípusú önkéntességben domináns motívum, a szakirodalommal összhangban inkább a fiatalok körében volt fellelhető, azaz elsősorban az Y és Z generáció esetén volt domináns.
- A vallási és hitelvi motiváció inkább az idősebb korosztályhoz tartozó önkéntesek sajátossága volt (a Baby Boomerek és veteránok esetén átlag feletti mértékben, az X és Y generációnál átlagosan, míg a Z generációra nagyon nem volt jellemző).
- A kulturális és rekreációs motívum az idősek (veteránok, Baby Boomer1), és a Z generáció esetében átlag feletti, míg az X és Y generáció esetén átlag körüli értéket mutatott.
- Érdekes eredmény, hogy a közösségi-ökológiai motiváció nem a legfiatalabbakra, hanem az X és Y generációra volt inkább a jellemző.

7. táblázat. A belső motivációkból képzett főkomponensek átlagának eltérései a formális önkéntesek körében generációnként (N=382)

Generációk	Saját belső indíttatás	Önfejlesztő kapcsolati	Vallási- hitelvi	Kulturális- rekreációs	Közösségi- ökológiai	Altruista- önértékelő	Családi- rokon indíttatás
Veteránok	0,37	-0,12	0,62	1,08	-0,47	-0,65	0,46
Baby Boomer1	0,21	-0,05	0,41	0,23	0,07	-0,12	0,09
Baby Boomer2	-0,14	-0,21	0,09	-0,31	0,05	-0,08	0,14
X generáció	0,08	0,09	0,19	0,04	0,21	-0,13	0,06
Y generáció	-0,09	0,20	0,03	0,06	0,14	-0,01	0,17
Z generáció	0,15	0,58	-0,36	0,14	-0,29	-0,03	0,41
Összesen:	0,05	0,17	0,08	0,09	0,06	-0,09	0,17
ANOVA	NS	*	**	*	*	NS	NS

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján

Összegezve tehát, úgy tűnik, a szubjektív belső indíttatás minden generációra egyformán volt jellemző. Azonban egyes újtípusú motívumok (önfejlesztés, kapcsolatépítés) már az Y generációnál is megjelennek, nemcsak a Z generációs önkéntesek körében. Azt valószínűsítjük, amit további célzott kutatások igazolhatnak, hogy e téren motivációs mintaátadás lehet az Y generációs „szülők” és Z generációs „gyermek” között. A kulturális-rekreációs motívum viszont inkább a legidősebb (Baby Boomer1) és a legfiatalabb (Z generációhoz tartozó) önkéntesek esetében játszott szerepet önkéntességük vállalásában. Érdekes eredmény volt az is, hogy a közösségi-ökológiai motiváció legerősebben az X és Y generációt jellemezte, és nem a Z generációt, ahogy ezt a szakirodalom (lásd Sengupta et al. 2024) leírja.

Az almintát alkotó formális önkéntesek külső motivációi (lásd 8. táblázat) tekintetében alig volt szignifikáns eltérés generációnként. A társas és kommunikációs hatás, a személyes döntés és a korábbi tapasztalat az egyes generációkat hasonlóan befolyásolta önkéntességükben. Egyedül a külső kötelezettség (iskola, munkahely) esetén volt eltérés, ahol a Z generációra ez átlag felett volt jellemző, az Y generációra átlagos mértékben, és a náluk idősebbekre átlag alatt.

8. táblázat. A külső motivációs indexek eltérései a formális önkéntesek körében generációnként (N=382)¹²

Generációk	Társas hatás	Kommunikációs hatás	Személyes döntés	Külső kötelezettség	Korábbi tapasztalat
Veteránok	0,37	0,25	0,63	0,00	0,26
Baby Boomer1	0,47	0,23	0,50	0,02	0,11
Baby Boomer2	0,41	0,24	0,35	0,10	0,09
X generáció	0,52	0,30	0,43	0,03	0,24
Y generáció	0,56	0,27	0,44	0,10	0,22
Z generáció	0,48	0,29	0,32	0,24	0,25
Összesen:	0,51	0,28	0,42	0,09	0,22
ANOVA	NS	NS	NS	***	NS

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

AZ ÖNKÉNTESÉG FUNKCIONÁLIS JELLEMZŐI GENERÁCIÓNKÉNT: SZERVEZETI KERETEK, TEVÉKENYSÉGTÍPUS, GYAKORISÁG ÉS A MEGVALÓSULÁS MÓDJA

Mind a hazai önkéntes szektor kutatása, de a gyakorlat számára is – a toborzás és a foglalkoztatás szempontjából – fontos információkkal szolgálhat annak vizsgálata, hogy a formális önkénteseket milyen szervezeti, tevékenységbeli és funkcionális sajátosságok írják le generációnként. A következőkben először azt elemezzük, hogy milyen szervezeti keretek között, majd pedig, hogy milyen tevékenységi területeken voltak az egyes generációkhoz

¹² A külső motivációs változók esetében a változók közötti gyenge korreláció (KMO=0,483) miatt nem alkalmaztak főkomponens-analízist. Ehelyett az egyes motivációs tételeket tartalmi és elméleti szempontok alapján öt csoportba sorolták, és minden csoporthoz egy új, dichotóm összesített változót képeztek. Ezek az aggregált változók az 1-es értéket kapták, ha a válaszadó az adott motivációs csoport bármelyik tételét megjelölte, és 0-át, ha egyiket sem. E megközelítés lehetővé tette, hogy a külső motivációk főbb dimenzióit kompakt és elméletileg koherens egységekbe rendezzük.

Társas hatás: személyes meghívás, ajánlás, ismerős vagy rokon részvétele, más önkéntesek példája.

Kommunikációs hatás: kampányok, információk felhívások hatására vállalt önkéntesség.

Személyes döntés: a válaszadó saját elhatározásából lett önkéntes.

Külső kötelezettség: iskolai vagy munkahelyi elvárások miatt végzett önkéntesség.

Korábbi tapasztalat: korábban végzett önkéntes munka tapasztalata miatt tért vissza.

tartozók önkéntesek. Az önkéntességhez fűződő viszony egyik fontos mutatója az önkéntesség gyakorisága. Ennek generációs jellemzőire térünk ki a továbbiakban, illetve vizsgáljuk azt is, milyen módon – személyesen és/vagy digitális formában – valósult meg ez az önkéntesség, hiszen a pandémia óta ez az egyik fő kérdése a hazai önkéntes gyakorlatnak.

Milyen szervezeti keretek között önkéntesek a különböző generációk?

A kérdőíves megkérdezés alapján három szervezeti formát lehetett azonosítani, ahol a megkérdezettek önkéntesek lehettek: civil szféra (alapítványok, egyesületek), intézmények, amelyek lehettek állami, önkormányzati és magán-típusúak, illetve egyházak. Az eredmények szerint, jól regisztrálható egy civil-intézményi-egyházi „szervezeti lejtő” az önkéntesek választásai alapján. Ugyanakkor generációnként sajátos szervezeti választásokat is ki lehetett mutatni (9. táblázat).

Az almintában résztvevő veterán generációhoz tartozók legnagyobb arányban (60 százalékuk) egyházi és alacsonyabb (40 százalék) arányban voltak civil szervezeteknél önkéntesek, és átlagosan vették ki a részüket az intézményi önkéntességből.

9. táblázat. A különböző generációk önkéntességének szervezeti jellemzői (N=382) (több választás alapján)

Generációk	Civil szervezeteknél	Intézményekben	Egyházi/ egyház-közel szervezeteknél	Vállalatok
Veteránok	40%	30%	60%	10%
Baby Boomer1	42%	42%	39%	5%
Baby Boomer2	73%	32%	14%	19%
X generáció	67%	34%	27%	12%
Y generáció	67%	33%	25%	16%
Z generáció	45%	47%	32%	9%
Összesen:	61%	36%	29%	12%

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

A Baby Boomer generációhoz tartozó, korosabb (Baby Boomer1) önkéntesek civil szervezeteket és különböző intézményeket azonos arányban (42-42 százalékban), és valamivel kevesebben egyházi/egyház-közel intézményeket, szerveződések támogatott önkéntes munkájukkal. Ugyanakkor a Baby Boomer generációhoz tartozó „fiatalabb” (Baby Boomer2) önkéntesek döntő többsége (73 százalékuk) kötődött civil szervezetekhez, és csak közel egyharmaduk intézményekhez. Hasonló megoszlások (civil szervezeteknél 67-67 százalékuk, míg intézményeknél 33-34 százalékuk) voltak megfigyelhetők az X és Y generáció

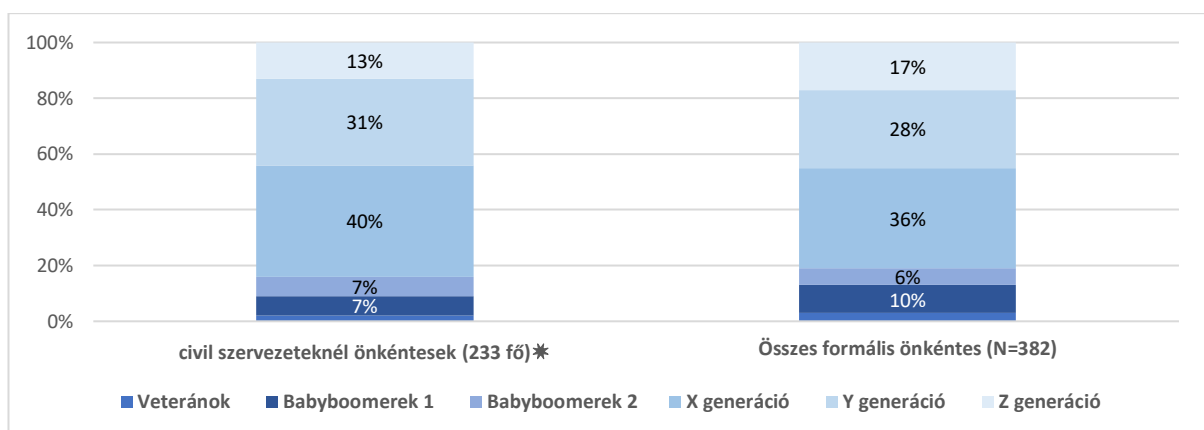
önkénteseinek szervezeti jellemzőinek kapcsán, de esetükben nem elhanyagolható azok aránya (25-27 százalék), akik egyházi szervezeteknél (is) voltak önkéntesek.

Az eddig ismertetett szervezeti kötődéstől eltérő „modell” figyelhető meg a Z generáció körében. Közülük majdnem felük (47 százalékuk) intézményeknél, míg valamivel több, mint kettőtöbük civil szervezeteknél volt önkéntes. Úgy gondoljuk, hogy az intézményi önkéntesség nagy arányú választását a Z generációban az Iskolai Közösségi Szolgálaton szerzett tapasztalatok befolyásolhatták, hiszen nagyon gyakori, hogy a szolgálatot különböző egészségügyi és szociális intézményekben töltik a középiskolások. Figyelemre méltó, hogy a veterán generáció és a Baby Boomer¹ önkéntesei után a Z generációsok körében lehetett regisztrálni a második legnagyobb arányban az egyházi szervezetekben való önkéntes munkavégzést. Azt feltételezzük, hogy ebben az egyházi iskolákban folytatott középiskolai tanulmányoknak is lehet szerepe.

Végül érdemes még szót ejteni a vállalati önkéntességről, ami jellegénél fogva behatárolja az aktív generációs részvételt. Ugyanakkor ez egyes önkénteseknél – a Baby Boomer² generációhoz tartozóknál (19 százalékuknál), az Y generációnál (16 százalékuknál) és az X generációnál (12 százalékuknál) – „kiegészítő” szervezeti lehetőségként jelenik meg.

Statisztikailag a különböző szervezettípusok közül egyedül a civil szervezeteknél való önkéntesség tekintetében találtunk szignifikáns különbséget ($p = 0,002$) a generációk között. Ennek alapján érdemes megnézni, hogy a civil szervezeteknél milyen generációs megoszlás lelhető fel. A civil szervezetek önkéntesei között – az almintában való részvételi arányuknál – elsősorban az X (4 százalékkal), másodsorban az Y (3 százalékkal), harmadsorban pedig (1 százalékkal) a Baby Boomer² generáció tagjai voltak felülreprezentáltak 2023-ban (1. ábra).

1. ábra. A civil szervezeteknél önkéntesek megoszlása generációk szerint (N= 233)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

Mindez arra utal, hogy napjainkban a magyar civil szervezeteknél az Y és az X generáció „viszi a hátán” az önkéntes programok megvalósítását, és mind az idősebb, mind a fiatalabb generáció bevonása terén erőteljesebb „kampányra” van szükségük a civil-nonprofit szervezeteknek.

Az egyes generációk tevékenységi területei önkéntességük során

Az elemzéskor a különböző, a statisztikában használatos önkéntes tevékenységi területekből összevont kategóriákat képeztünk, úgymint: kultúra; oktatás; sport szabadidő; egészségügy és szociális tevékenységek; környezetvédelem (beleértve a természet- és állatvédelmet); település- és gazdaságfejlesztés; vallás; adománygyűjtés és -osztás, illetve az egyéb kategóriába soroltuk a kutatás, polgár-, jog- és közbiztonságvédelmi, illetve a politikai tevékenységeket.

10. táblázat. Az egyes generációk megoszlása a különböző önkéntes tevékenységterületek szerint

Generációk	Kultúra	Oktatás	Sport, szabadidő	Egészségügy, szociális terület	Környezetvédelem, település- és gazdaságfejlesztés	Vallás, adománygyűjtés és -osztás	Egyéb
Veteránok	-	-	-	50%	-	100%	-
Baby Boomer1	19%	-	25%	40%	25%	20%	-
Baby Boomer2	12%	-	25%	12%	25%	19%	25%
X generáció	8%	11%	22%	37%	25%	9%	14%
Y generáció	14%	15%	28%	24%	28%	12%	12%
Z generáció	6%	23%	30%	33%	32%	10%	13%
Összesen:	10%	12%	25%	31%	26%	13%	13%

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

Ahogy a 10. táblázat alapján látható, a veterán generáció tagjai elsősorban a vallási és/vagy adománygyűjtő és -osztó, másodsorban pedig az egészségügyi, szociális tevékenységeket részesítették előnyben önkéntességük során. Ugyanakkor a következő, a Baby Boomer1 generáció önkénteseinél már azt figyelhetjük meg, hogy sokkal szélesebb tevékenységi területeken voltak önkéntesek. Kétötödük egészségügyi és szociális, míg egy-egynegyedük a sport, szabadidős, illetve a környezetvédelemmel, település- és gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos önkéntes munkát végzett 2023-ban.

A Baby Boomer2 generációhoz tartozó önkéntesek az oktatás kivételével minden tevékenységi területen megjelentek, de többségük számára három terület volt igazán preferált: a sport és a szabadidő; a környezetvédelem, és a település- és gazdaságfejlesztés, valamint az egyéb alatt

összevont (a kutatási és/vagy polgár-, jog-, közbiztonságvédelmi, illetve politikai) tevékenységek.

Érdeemes felfigyelni arra, hogy ismét igazolódott, hogy a „nagy” Baby Boomer generációt hasznos volt két csoportra bontani. Noha a sport és szabadidő, illetve a környezetvédelem, település- és gazdaságfejlesztés mindkét generációs csoport tagjai számára fontos önkéntes tevékenység volt, és a vallás, illetve az adománygyűjtés és -osztás is majdnem ugyanannyiukat vonzotta, ugyanakkor a kulturális tevékenységekben a Baby Boomer¹ generáció aktívabb volt, mint a Baby Boomer² generáció, az egészségügyi és szociális tevékenységi területek pedig éppen fordítva vonzották a két generációs csoport tagjait.

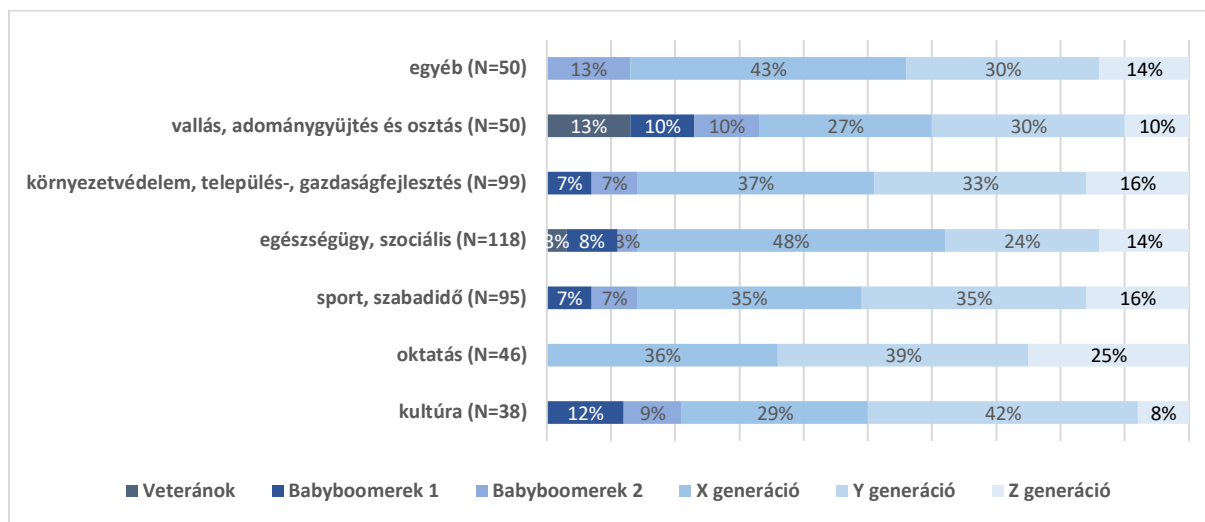
Az elemzés másik figyelemre méltó eredménye, hogy az X, az Y és a Z generációs önkéntesek többsége – ha különböző arányokban (22-37 százalékban) is, de – három tevékenységi területre koncentrálódott: sport és szabadidő; egészségügyi és szociális terület, valamint környezetvédelem, és település- és gazdaságfejlesztés tevékenységi területek. Ez véleményünk szerint erősíti azt a feltételezést – amit további kutatásokkal lehetne igazolni –, hogy az X és Y generációs „szülők” és a Z generációs „gyermek” között önkéntes minta- és példaátadás történik.

Megállapítható, hogy 2023-ban három fő tevékenység körül koncentrálódott a különböző generációk önkénteseinek aktivitása. Egyrészt az egészségügyi, szociális terület, ahol az önkéntesség kiegészíti vagy korrigálja a rendszerszintű hiányosságokat. Másrészt az ökológiai és közösségi funkciókat betöltő környezetvédelmi és település- és gazdaságfejlesztési tevékenységek, míg harmadrészt az önfejlesztésnek, a rekreációnak teret adó sport és szabadidős tevékenységek.

Amennyiben megfordítjuk a vizsgálati nézőpontot, és a tevékenységi területekre koncentrálnak nézzük meg a generációk jelenlétét, akkor a következőket állapíthatjuk meg (2. ábra):

- a kulturális önkéntesek kétötöde az Y generációból kerül ki.
- Az oktatási önkéntesek között ugyancsak az Y generáció túlsúlya (39 százalék) látszik, míg az X generáció (36 százalék) és a Z generáció kisebb arányban (25 százalékban) jelenik meg.
- A sport és szabadidős önkéntességben az X és Y generáció azonos arányban vesz részt és arányuk 70 százalékot tesz ki.
- Az egészségügyi és szociális önkéntesek majdnem fele az X generációból kerül ki.
- A környezetvédelmi, illetve település- és gazdaságfejlesztési tevékenységi területeken elsősorban az X generációs önkéntesek a meghatározók, az Y generációsok mellett.

2. ábra. Az önkéntesek tevékenységi területei generációk szerint (N= 382)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

- A vallási, adománygyűjtési és -osztási tevékenységekben az Y generációt találjuk nagyobb arányban (30 százalék), és mellettük az X generációt kisebb arányban (27 százalék). Ez az a tevékenységi terület, ahol a leginkább aktivizálódnak az idősebb korosztályok is.
- Az egyéb alatt összevont tevékenységi területen (kutatás és/vagy polgár-, jog-, közbiztonságvédelem, illetve politika) többségében (43 százalék) az X generációhoz tartozó önkéntesek vállalnak munkát, míg az Y generáció kisebb arányban képviselteti magát.

Végezetül pedig a 2018-as felmérés adataival (Gyorgyovich et al. 2020) összevetve a 2023-ban mérteteket, megállapítható, hogy a formális önkéntesek tevékenységi területeit továbbra is a szociális és az egészségügyi terén végzett önkéntesség vezeti, míg az oktatás és a kultúra vesztett korábbi meghatározó pozíciójából, és megerősödött a sport és szabadidős önkéntesség.

Az önkéntesség gyakorisága a különböző generációk körében

Az elmúlt két évtizedben az önkéntes szakirodalom központi kérdésévé vált az önkéntesség gyakoriságának vizsgálata, mint ami az egyik fő mutatója az önkéntességi „stílus” átalakulásának. A nemzetközi „trend” az, hogy egyre jellemzőbbé válik az epizodikus és az alkalmi önkéntesség a rendszeres önkéntességgel szemben, vagy amellet. Fontos megjegyezni, hogy a magyar önkéntességet már kialakulásától fogva az epizodikus és alkalmi önkéntesség jellemezte (Bartal 2023), ugyanakkor 2018 óta nőtt a rendszeres önkéntesek

aránya, amit a 2023-as felvétel is regisztrált. Ezek az eredmények a nemzetközi trendektől eltérő fejlődési pályát jelentenek.

Mielőtt a részletes elemzésre rátérnénk, fontos megjegyezni, hogy statisztikailag az önkéntesség gyakorisága erős szignifikáns különbséget ($p = 0,001$) mutatott a generációk között. Mindezek figyelembevételével, a részletesebb elemzés szerint veterán generációs önkéntesek fele rendszeres, míg közel azonos arányban voltak köztük epizodikus és alkalmi önkéntesek (11. táblázat). E megoszlás – különösen az epizodikus és az alkalmi önkéntesség vonatkozásában – vélhetően a korosztály fizikai és egészségügyi állapotával is magyarázható.

11. táblázat. Az egyes generációk megoszlása az önkéntesség gyakorisága szerint ($N=382$)

Generációk	Rendszeres önkéntesség	Epizodikus önkéntesség	Alkalmi önkéntesség
Veteránok	50%	25%	25%
Baby Boomer1	53%	42%	5%
Baby Boomer2	45%	50%	5%
X generáció	64%	33%	3%
Y generáció	45%	47%	8%
Z generáció	40%	40%	19%
Összesen:	52%	40%	8%

Forrás: saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

Az idősebb Baby Boomer generációhoz tartozók Baby Boomer1) valamivel több mint a fele rendszeresen önkénteskedik, másik, kisebb felük epizodikusan, és alkalmilag alig 5 százalékuk. Ezzel szemben a Baby Boomer2 generációs csoporthoz tartozók önkéntességének gyakorisága éppen fordítottan alakult, alacsony (5 százalékos) alkalmi önkéntesség mellett. Ez az egyik olyan generáció, ahol a rendszeres-alkalmi önkéntesség gyakorisága megfordul.

A felvétel idején a 43-58 évesek által alkotott X generáció volt az, melynek többsége (háromötöde) elköteleződött a rendszeres önkéntesség mellett, alig három százalékuk pedig alkalmilag volt önkéntes. Ez a többi generációhoz képest is magas arányt jelentett.

Ugyanakkor az Y generációs önkéntesek többsége inkább a nem rendszeres formákat preferálta (47 százalékuk epizodikusan, 8 százalékuk alkalmilag volt önkéntes), míg a rendszeres önkéntesek aránya valamivel alacsonyabb, 45 százalék volt körükben, és ez megegyezett a Baby Boomer2 generációs csoportéval.

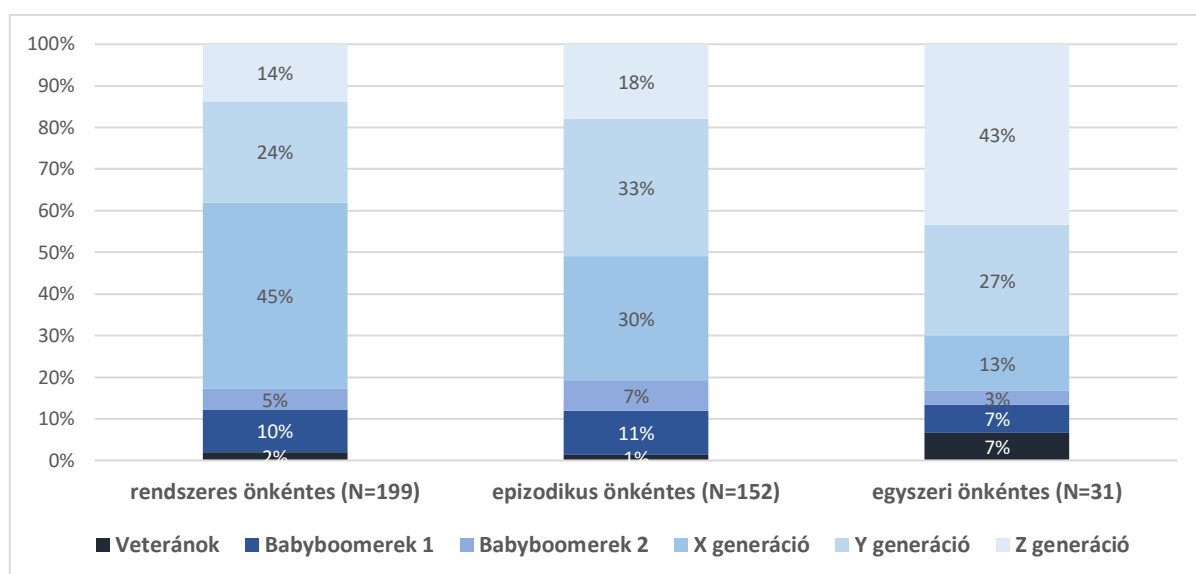
A Z generáció körében tovább nőtt a nem rendszeres önkéntesek aránya: 40 százalékuk epizodikusan, 19 százalékuk pedig alkalmilag volt önkéntes 2023-ban.

Mindezen eredmények alapján úgy látjuk, hogy az „Önkéntesség Magyarország 2023” felvétele azt a „pillanatot” rögzítette, amikor a különböző generációk részvételi gyakorisága

az önkéntességben átalakulóban volt. Azaz sem az Y, de még a Z generáció körében sincs még túlnyomó, hanem csak enyhe többségben a szakirodalom által leírt önkéntesség reflexív stílusa (az epizodikus és alkalmi önkéntesség preferálása), de a változási tendenciák már látszanak. Eredményeink árnyalják azt az általános megfogalmazást is, hogy az idősebb generációra jellemző a klasszikus (a rendszeres önkéntességben megnyilvánuló) önkéntesség stílusa. Ezt ugyanis csak az X generációs önkéntesek háromötödére, míg az ennél idősebbek esetében – a Baby Boomer2 generáció kivételével – csak a felükre találtuk jellemzőnek. Amennyiben az egyes gyakorisági változók – rendszeres, epizodikus és alkalmi – szerint vizsgáljuk meg a különböző generációk önkéntes aktivitását, a következőket állapíthatjuk meg (3. ábra):

- A rendszeres önkéntesek majdnem fele az X generációból, és valamivel kevesebb, mint egynegyedük az Y generációból került ki.
- Az epizodikus önkéntesek egyharmadát az Y generációhoz, másik, valamivel kevesebb, mint egyharmadukat az X generációhoz tartozók adták.
- Az alkalmi önkéntesek 43 százaléka a Z generációhoz, 27 százaléka az Y generációhoz tartozott.
- Az 56 évesnél idősebb (Baby Boomer és veterán) generációk a rendszeres önkéntesek 17 százalékát, az epizodikus önkéntesek 19 százalékát, az alkalmi önkéntesek ugyancsak 17 százalékát tették ki.

3. ábra. Az önkéntesség gyakorisága generációk szerint (N= 382)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

A formális szervezeti keretek között önkéntességet vállalók valamivel több mint a fele (52 százalékuk) volt rendszeres önkéntes, míg 48 százalékuk nem rendszeres önkéntes (ezen belül az epizodikus 40 százalék, alkalmi pedig 8 százalék volt). A 2018-ban, a formális önkéntesek körében mért adatokhoz képest a rendszeres önkéntesek aránya 4 százalékkal, az epizodikus önkénteseké 1 százalékkal nőtt, az alkalmi önkénteseké pedig 5 százalékkal csökkent (Gyorgyovich 2021:35).

A különböző generációk részvétele a személyes és digitális jellegű önkéntességben

Mielőtt a vonatkozó adatok elemzésére rátérnénk, fontos felidézni, hogy a felmérés a pandémia teljes feloldása után egy évvel készült. Előzetes várakozásunkkal szemben – amelyben a digitális önkéntesség megerősödését feltételeztük – az adatok minden generációban a személyes, az offline önkéntesség domináns jellegét mutatták. Így volt ez a „digitálisként” jellemzett Y, de a legfiatalabb, a Z generáció döntő többségénél is. Sőt, ahogy a 12. táblázat adatai mutatják, az Y generáció több mint háromnegyede esetében mintha „digitális detoxról” lett volna szó, hiszen senki nem mondta közülük azt, hogy kizárólag csak virtuálisan végezne önkéntes munkát.

12. táblázat. Az egyes generációk megoszlása az önkéntesség személyes, digitális és vegyes jellege szerint (N=382)

Generációk	Kizárólag személyes önkéntességben vesz részt	Kizárólag digitális önkéntességben vesz részt	Személyesen és digitálisan is önkéntes
Veteránok	90%	10%	0%
Baby Boomer1	79%	8%	13%
Baby Boomer2	76%	5%	19%
X generáció	72%	1%	27%
Y generáció	77%	0%	23%
Z generáció	70%	6%	24%
Összesen:	74%	3%	23%

Forrás: saját készítésű táblázat az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

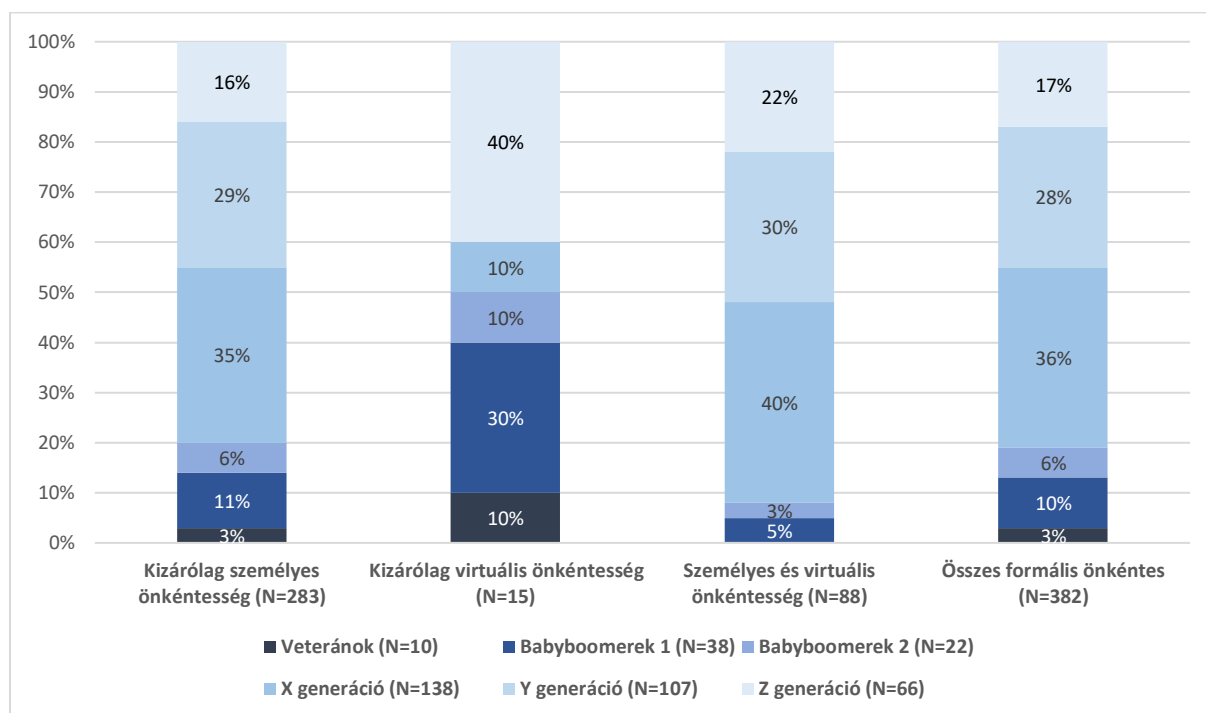
Noha nem találtunk szignifikáns összefüggést a generációknál az önkéntesség online vagy offline módja szerint, de bizonyos generációs-specifikus tendenciák annyiban látszanak, hogy:

- a kor előrehaladtával valamivel (7-9 százalékkal) csökken a Baby Boomer1 és a Z generáció körében a személyes önkéntességben résztvevők aránya.
- Ezzel párhuzamosan nem a kizárólag online önkéntességben résztvevők aránya növekszik, hanem a vegyes típusúaké, akik mindkét formában, offline és online is önkéntesek. E tendenciát egyrészt az X generáció töri meg azzal, hogy körükben 72 százalék a kizárólag csak személyesen önkéntesek aránya, de a legmagasabb (27 százalék) azoké, akik mindkét

formában végeznek önkéntes munkát. A személyes önkéntes munkavégzésről – a veterán generáció után – legmagasabb arányban (77 százalékban) az Y generációhoz tartozók számoltak be, míg további 23 százalékuk vegyes formában volt önkéntes. A csak személyes formában önkéntesek aránya a Z generációban is elérte a 70 százalékot, és csak 6 százalékuk vállalt csak virtuális önkéntességet, míg 24 százalékuk vegyes formában teszi ugyanezt.

Ahogy az alábbi, 4. ábrán látható, az összes formális önkéntes 74 százaléka (282 fő) a személyes önkéntességet részesítette előnyben, amit a vegyes típusú – személyes és digitális formában végzett – önkéntesség követett (23 százalék, 88 fő) és csak alig 3 százalékuk (15 fő) mondta azt, hogy csak digitálisan önkéntes. Majdnem minden generáció esetében elmondható, hogy az almintában való részvételi arányuknak megfelelően volt személyesen önkéntes (ez az X és a Z generáció esetében ez 1-1 százalékkal volt alacsonyabb, míg a Baby Boomer2 és az Y generációnál 1-1 százalékkal magasabb).

4. ábra. Az önkéntesség személyes, digitális és vegyes formája generációk szerint (N= 382)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség Magyarországon 2023” adatfelvétel adatbázisa alapján.

A kevés számú digitális önkéntes között a Z generáció és a veteránok voltak felülreprezentáltak az almintában való részvételi arányukhoz képest. Az Z generáció esetében ez „várható” volt, míg a veteránok esetében ez meglepő eredmény, de valószínűleg fizikai mobilitásuk

korlátozottsága is lehet a magyarázat. A vegyes – személyes és digitális – típusú önkéntességben mind az X, mind pedig az Y és a Z generáció 2-5 százalékosan volt felülreprezentálva.

ÖSSZEGZÉS

Magyarországon az „Önkéntesség Magyarországon 2023” kétezer főre kiterjedő reprezentatív felvétel kitöltőinek közel egyharmada (29,5 százalékuk, 590 fő) vallotta magát önkéntesnek. Ez a teljes népességre vetítve 2,4 millió embert jelentett 2023-ban. Ezek az önkéntességi arányok – az eltérő mintavétel figyelembevételével is – hasonlóak a 2022-ben és 2023-ban mért amerikai, illetve ausztrál nagymintás felvételekéhez, amelyek a pandémia után készültek. Másodelemzésünk almintáját az a 382 fő (az összes önkéntes 65 százaléka) alkotta, akik formális, szervezeti keretek között (is) voltak önkéntesek 2023-ban. Az almintá generációk szerinti megoszlása, az X generáció mellett, az Y generáció meghatározó (összesen 64 százalékos) jelenlétét mutatta. Ez már – a későbbi elemzések által igazoltan – jelezte, hogy az idősebb (veterán, de különösen a Baby Boomer) és a legfiatalabb (a Z generáció) korosztályok részvétele a formális önkéntességben a hazai önkéntes szektor fejlesztésének egyik kiemelt célja kellene, hogy legyen.

Kutatásunk egyik fő célja az volt, hogy egyrészt generációs megközelítésben, másrészt az X és Y generációra koncentrálva vizsgáljuk e formális önkénteseknek a jellemzőit, mivel erre még nem volt példa a magyar önkéntesség kutatásában. Úgy véltük, hogy a magyar kutatások által „elhanyagolt” X és Y generációs formális önkéntesek – mint az Z generáció szüleinek – vizsgálata segít megérteni a Z generáció önkéntességének hátterét is.

Módszertanilag – a megszokottól eltérően – a „nagy” Baby Boomer generációt két csoportra bontottuk az eltérő civiltársadalmi szocializációjuk miatt. Egyrészt a szociodemográfiai elemzés, másrészt az önkéntesség tevékenységi területek szerinti elemzése visszaigazolta e felosztás érvényességét.

A szociodemográfiai elemzés alapján ki kell emelni, hogy az önkéntesek nemenkénti aránya először a Baby Boomer generációnál fordult meg (a férfiak kerültek többségbe), majd a Z generációnál ismét láttunk egy fordulatot (ekkor pedig a nők kerültek többségbe). További eredményeink azt mutatták, hogy a formális önkéntesek X és Y generációhoz tartozó tagjai leginkább abban hasonlítottak egymásra, hogy mindkét generációhoz tartozókra érvényes volt

a magas iskolai végzettség és a jó anyagi helyzet. A Z generációhoz tartozó önkéntesek sajátossága volt egyrészt a jó anyagi helyzet, másrészt, hogy nagy arányban éltek megyeszékhelyeken és városokban.

Vizsgálatunk másik fő célja a formális önkéntesek belső és külső motivációjának feltárása és leírása volt az egyes generációkban. Figyelemre méltó eredménynek tartjuk e tekintetben, hogy míg az almintát alkotó formális önkéntesek belső motivációiban számos esetben szignifikáns eltérést találtunk az egyes generációk között, addig a külső motivációk tekintetében alig volt szignifikáns eltérés. A belső motivációk vizsgálatából ki kell emelni, hogy egyes újtípusú motívumok (önfejlesztés, kapcsolatépítés) már az Y generációnál is megjelennek, nemcsak a Z generációs önkéntesek körében. Ennek alapján azt valószínűsítettük, hogy e téren motivációs mintaátadás lehet az Y generációs „szülők” és Z generációs „gyermekek” között, amit további kvalitatív kutatásokkal lehetne részletesen feltárni. Érdekes, és a nemzetközi kutatási eredményektől eltérő eredmény volt az is, hogy a közösségi-ökológiai motiváció legerősebben az X és Y generációt jellemezte, és nem a Z generációt (Sengupta et al. 2024).

Végezetül, a harmadik célunk az volt, hogy a különböző generációk önkéntességének funkcionális jellemzőit feltárjuk. Ezek az eredmények egyrészt arra mutattak rá, hogy az önkéntesek többsége minden generációban civil szervezetekhez kötődik, ami a hazai civil társadalmi szocializáció megszilárdulását jelenti. A nemzetközi trendekkel ellentétben a magyar önkéntesek körében 2018 óta nő a rendszeres önkéntesek aránya (Bartal 2023). A generációs elemzések e tekintetben azt mutatták, hogy ebben az X generáció emelkedik ki, míg az Y és a Z generáció „átmeneti státuszban” van. Másodelemzésünk nem igazolta a pandémia után a digitális önkéntesség tartóssá válását, hanem inkább annak kiegészítő jellegét tudtuk kimutatni. Generációtól függetlenül a személyes önkéntesség dominálta többségük részvételét.

Összegezve az X és Y, valamint az Z generációhoz tartozó önkéntesek jellemzőit, a következőket állapíthatjuk meg:

- Az X generációhoz (1965-1980 között születettek) tartozó magyar formális önkéntesek kiemelkedő jellemzője a magas iskolai végzettség és a jobb anyagi helyzet volt. Belső motivációikat a belső indíttatás és az altruizmus-önértékelés (lásd Omoto – Snyder 2002) mellett a közösségi-ökológiai motivációk befolyásolták. Ez utóbbiban eltértek a nemzetközi

szakirodalomban (Sengupta et al. 2024) leírtaktól. Önkéntességük során többségük előnyben részesítette a civil szervezetekhez kötődő, valamint a rendszeres, stabil, ütemezett és személyes formában megvalósuló önkéntességet. E jellemzőik megfelelnek az önkéntesség „klasszikus” stílusának, illetve rámutatnak erős civiltársadalmi szocializációjukra. Többségük általában három tevékenységi területen volt önkéntes: szociális-egészségügyi terület, környezetvédelem és településfejlesztés, közösségi terület (lásd belső motivációikat), valamint sport és szabadidő.

- A Y generációhoz (1981-1996 születettek) tartozó magyar formális önkénteseket az X generációhoz képest nagyobb arányban jellemezte a magas iskolai végzettség és a jó anyagi helyzet. Az ő belső motivációikat is a belső indíttatás és az altruizmus-önértékelés alapozta meg az újtípusú motívumok (önfejlesztés, kapcsolatépítés) mellett. Hasonlóan az X generációhoz, többségüket civil szervezeti kötődés jellemezte, de abban már majdnem fele-fele arányban megosztottak voltak, hogy rendszeresen vagy epizodikusan/alkalmilag vállaltak önkéntességet. Ennek alapján úgy látjuk, ez a generáció „átmenetben” van az önkéntesség kollektív stílusából a reflexív stílusába. A 2023-ban mérték alapján jelentős többségük arról nyilatkozott, hogy a személyes önkéntességet preferálja, és nem volt köztük olyan, aki csak digitálisan lett volna önkéntes. Úgy tűnik ennek alapján, hogy a pandémia alatti digitális önkéntesség után ez a generáció „digitális detoxba” helyezte önkéntességét. Mindezek ellentétesek a korábban a nemzetközi irodalmakban leírtakkal (Eyler – Giles 1999; Rodell 2013). Több mint felük két tevékenységi területet preferált: az önfejlesztő, kapcsolatépítő lehetőségeket nyújtó sport és szabadidős (lásd belső motivációk), valamint a környezetvédelmi-településfejlesztési (közösségi) tevékenységeket. A szociális és egészségügyi területen végzett önkéntes munka csak egynegyedükre volt jellemző.
- A Z generációhoz (1997-2012 között született) tartozó magyar formális önkénteseket az X és Y generációhoz hasonlóan jó anyagi helyzet jellemezte. Róluk is elmondható, hogy belső motivációikat a belső indíttatás és az altruizmus-önértékelés alapozta meg. Ezek mellett – a szakirodalommal összhangban – az önfejlesztés és a kapcsolatépítés, mint az újtípusú önkéntességben domináns motívum is megjelent, illetve jellemző volt még rájuk a kulturális és rekreációs motívumok átlag feletti ösztönzője. Önkéntességük elsősorban különböző intézményekhez, és csak másodsorban civil-szervezetekhez kötődött. Ezt, úgy gondoljuk, az Iskolai Közösségi Szolgálat során szerzett tapasztalataik jelentősen

befolyásolják, ezért ezen irányba érdemes lenne további kutatásokat folytatni. Tevékenységük megoszlott a szociális-egészségügyi, környezetvédelmi-településfejlesztési (közösségi) és sport-szabadidő tevékenységek között (lásd belső motívumaikat). Háromötödüknek az önkéntessége epizodikusan/alkalomszerűen nyilvánult meg, és csak kétötödük volt rendszeres önkéntes. Ennyiben az önkéntesség reflexív stílusának jegyeit viselik magukon. Noha elmondható róluk a digitális jártasság, de a 2023-as felvétel szerint 70 százalékuk előnyben részesítette a személyes önkéntességet, és megközelítőleg egynegyedükre volt jellemző a vegyes (személyes és virtuális) önkéntesség.

Végzetül fontos kitérnünk arra, hogy a másodelemzés eredményeit a veteránoknál és a Baby Boomernél az alacsony elemszámok miatt korlátozottan tartjuk érvényesnek. Mindenképpen szükséges lenne, egy nagyobb mintán megismételni a kutatást, ha többet akarunk megtudni az önkéntesség generációs különbségeiről. Az eredmények gyakorlati alkalmazásakor fel szeretnénk hívni arra a figyelmet, hogy a koordinátori munkában a generációs különbségek sok mindent magyaráznak az önkéntességhez való hozzáállásban. Ugyanakkor e nézőpont merev alkalmazása elfedheti azt, hogy más tényezők (például egyéni reaktivitás, múltbeli események) esetleg jobban magyarázzák az önkéntesek közötti különbségeket.

IRODALOM

- Bartal Anna Mária (2005): *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest: Századvég.
- Bartal Anna Mária (2023): Egy régi jelenség új köntösben. Az epizodikus önkéntesség szakirodalmi bemutatása és hazai példái. *Pólusok*, 3(2) pp. 58-83. DOI: 10.15170/PSK.2022.03.02.03
- Bocsi Veronika – Fényes Hajnalka – Markos Valéria (2017): Motives of volunteering and values of work among higher education students. *Citizenship, Social and Economics Education*, 16(2), pp. 117-131. DOI: 10.1177/2047173417717061
- Buda András (2019): Generációk, társadalmi csoportok a 21. században. *Magyar Tudomány*, 180 (1) pp. 120-129. DOI: 10.1556/2065.180.2019.1.12
- Campbell, Scott – Kwak, Nojin (2010): Mobile communication and civil society: Linking patterns and places of use to engagement with others in public. *Human Communication Research*, 37(2) pp. 207-222. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2010.01399.x>
- Csutorás Gábor Ákos (2021): „Ratio Generationis” – Szempontok a felelős generációkutatáshoz. *Metszetek*, 10(2) pp. 104 - 126. DOI: <https://doi.org/10.18392/metsz/2021/2/6>
- Dean, John (2015): Volunteering, the self, and reflexivity: An ethnography of contemporary civic participation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 44(6) pp. 1236-1255.
- Dekker, Paul – Halman, Loek (2003): Volunteering and values. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The values volunteering. Cross-cultural perspectives*. New York: Springer.

- Esmond, Judy (2002): *From 'Boomnet' to 'Boomnot'. Baby Boomers and volunteering*. Commission by the Department for Community Development, Volunteering Secretariat.
<https://www.energizeinc.com/sites/default/files/BoomnetPt2.pdf> Letöltve: 2025.11.29.
- Eyler, Janet – Giles Jr., Dwight E. (1999): *Where's the learning in service-learning?* San Francisco: Jossey-Bass.
- Fényes Hajnalka (2015): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Forgács-Fábián, S. (2021): Retention of Millennials in the voluntary sector: How can organizations not only engage but also retain this emerging generation? In: Baksa, Máté – Fazekas, Nóra – Harmat, Vanda (eds.): *New Horizons in Business and Management Studies*. Budapest: Corvinus University of Budapest, pp. 75-87. DOI: https://doi.org/10.14267/978-963-503-867-1_08
- Garai-Fodor, Monika – Csiszárík-Kocsir, Ágnes – Varga, János (2021): Az önkéntesség motivációs ereje értékrendalapú megközelítés a Z generációs fiatalok körében. *Vezetéstudomány / Budapest Management Review*, 52(10) pp. 42-56. DOI: <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.10.04>
- Gaskin, Katrin (2003): *A choice blend: What volunteers want from volunteering*. Institute for Volunteering Research.
<https://ellisarchive.org/sites/default/files/2021-08/A-choice-blend-what-volunteers-want-from-organisation-and-management-18.pdf> Letöltve: 2025.11.29.
- Gyorgyovich Miklós – Menich Dóra – Simon Nikolett – Kollár Dávid – Szadorai Dóra (2020): *Önkéntesség Magyarországon 2018*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Gyorgyovich, Miklós (2021): A formális és informális önkéntesség – Az Önkéntesség Magyarországon 2018. felvétel szerint. *Önkéntes Szemle*, 1(1) pp. 21-38.
 DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.21-38>
- Hustinx, Lesley – Lammertyn, Frans (2003): Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas*, 14, pp. 167-187.
<https://doi.org/10.1023/A:1023948027200>
- Hustinx, Lesley (2010): Institutionally individualized volunteering: Toward a late modern reconstruction. *Journal of Civil Society*, 6(2) pp.165-179.
 DOI: <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506381>
- Hustinx, Lesley – Cnaan, Ram – Handy, Femida (2010): Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40(4) pp. 410-434.
 DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2010.00439.x>
- Hustinx, Lesley – Meijs, Lucas C. P. M. (2011): Re-embedding volunteering: In search of a new collective ground. *Voluntary Sector Review*, 2(1), pp. 5-21.
 DOI:10.1332/204080511X560594
- Kuti, Éva (1991): *Hívjuk talán nonprofitnak*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- Mannheim, Károly (1928/1969): A nemzedéki probléma. In: Huszár Tibor – Sükösd Mihály (szerk.): *Ifjúság szociológia*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, pp. 31-67.
- McCord, Katie (2023): *Recruitment and retention strategies for Lions Australians*. QUT Behavioural Economics Forum: Australian Lions Membership Seminar.
- National Strategy for Volunteering (2002): *Volunteering in Australia 2022*.
<https://volunteeringstrategy.org.au/wp-content/uploads/2022/08/Volunteering-in-Australia-Research-Early-Insights-from-the-Volunteer-Perspective.pdf> Letöltve: 2025.11.29.
- Omoto, Allen M. – Snyder, Mark (2002): Considerations of Community: The Context and Process of Volunteerism. *American Behavioral Scientist*, 45(5) pp. 846-867. DOI: 10.1177/0002764202045005007

- Penner, Louis A. (2002). Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, 58(3), 447–467. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270>
- Pusztai, Gabriella – Fényes, Hajnalka – Markos, Valéria (2021): The effect of volunteering and voluntary group membership on students' academic persistence. *Heilyon*, 7(9) e07900
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07900>
- Róbert Péter – Valuch Tibor (2013): Generációk a történelemben. Generációs politikai attitűdök és részvételi minták történeti-szociológiai megközelítésben. *Politikatudományi Szemle*, 22(4) pp 116-139.
- Rochester, Colin – Paine, Ellis A. – Howlett, Stewen – Zimmeck, M. (2010): *Volunteering and society in the 21st century*. London: Palgrave Macmillan.
- Rodell, Jessica (2013): Finding meaning through volunteering: Why do employees volunteer and what does it mean for their jobs? *Academy of Management Journal*, 56(5) pp. 1274-1294
DOI: 10.5465/amj.2012.0611
- Sengupta, Debashish – Mathews, Manisha – Bridges, Lasondrick – D'Costa, Roshan – Bastian, Bettina lynda (2024): Sustainability orientation of generation Z and its role in their choice of employer – A comparative qualitative inquiry of India and United States. *Administrative Sciences*, 14(10) p. 249.
DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci14100249>
- Smith, Baillie M – Laurie, Nina (2013): Global volunteering and development: Narratives of change and power. *Journal of International Development*, 25(8), pp. 1106-1118.
- Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Dover, Michel A. (2010): *A dictionary of nonprofit terms and concepts*. Indiana: University Press.
- Strauss, William – Howe, Neil (1991): *Generations: The History of America's Future, 1584–2069*. New York: William Morrow.
- Strauss, William – Howe, Neil (1997): *The fourth turning: An American prophecy — What the cycles of history tell us about America's next rendezvous with destiny*. New York: Broadway Books.
- Tapscott, Don (1999): *Growing up digital: The rise of the net generation*. Columbus: McGraw-Hill.
- Twenge, Jean (2014): *Generation Me: Why today's young Americans are more confident, assertive, entitled - and more miserable than ever before*. New York: Atria Publishing Group.
- Twenge, Jean (2017): *iGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy and completely unprepared for adulthood*. New York: Atria Publishing Group.
- U.S. Census Bureau (2021): *Volunteering and civic life in America* (CPS 2021 supplement summary) Census.gov Letöltve: 2025.11.29.
- U.S. Census Bureau (2023): *Civic engagement and volunteering Supplement* (technical documentation, cpssep23.pdf). www2.census.gov Letöltve: 2025.11.29.
- Volunteering Australia (2022).
<https://www.volunteeringaustralia.org/research/volunteering-in-australia-research/>
Letöltve: 2025.11.29